

Впусти того, хто потрібен : роман

Йон Айвіде Ліндквіст

ОЗНАЙОМЧИЙ ФРАГМЕНТ

Переклад — Біла А. В.

© Видавництво «Богдан». Усі права застережено.

Фрагмент надано для ознайомлення. Повна книжка — nashaknyga.com.ua

Нова передмова Йон Айвіде Ліндквіст, 2015

На початку

Дванадцять років минуло з того весняного дня, коли Ян-Ерік Петтерссон з Ordfront зателефонував і сказав, що зацікавлений рукописом, який я їм надіслав, і навіть хоче його опублікувати.

На той час я працював у школі на годинах подовженого дня. Після кількох досить успішних років роботи стендап-коміком і ще кількох років — автором монологів для інших, більш відомих, коміків, кількість виступів і письмових замовлень стала зменшуватися, і я вже не міг цим займатися.

Останні кілька років ми з дружиною Місю жили переважно на її зарплату. У відчайдушній спробі поповнити сімейний бюджет я спробував свої сили в стендап-турі кількома клубами. Я виступив у чотирьох, і загалом прийшло тридцять людей. Грошей бракувало. Ми самі скручували цигарки й варили вино, з'їдали непропорційно велику кількість капусти.

Ми почувалися щасливими, але коли син пішов до школи, нам довелося ухвалити рішення. Мій батько потонув кілька років тому, і ми успадкували його будинок. Ми не могли дозволити собі утримувати дві будівлі, а дім мого батька занепадав (це прототип дому Smäcket у романі «Людське море»). Тож улітку 2002 року ми переїхали з Вінгокера до Родманшо.

За відсутності будь-яких інших завдань, я провів останній рік, тоді як наш син був у нянї, за писанням роману. Це була історія про вампірів, дія якої розгортається в Блекеберзі, і я назвав її «Єдиний друг». Мене ніколи не влаштовувала ця назва, і перед тим як надіслати його до видавництва взимку 2001 року, я змінив її на «Впусти того, хто потрібен».

Я мав три примірники рукопису, поклав їх у три конверти й розіслав трьом основним видавництвам з коротким супровідним листом. Я не мав жодного уявлення, чого очікувати. Та розумів, що

роман про вампірів шведською мовою, дія якого відбувається в передмісті Стокгольма, — це щось дуже незвичайне, навіть унікальне, але не знав, добре це чи кепсько.

Як виявилось, це таки зле. За кілька місяців я отримав усі три рукописи назад, кожен з яких супроводжувався листом-відмовою, що містив стандартні один-два рядки: «Наразі в нашому видавництві немає місця, але дякуємо за вашу зацікавленість». Жоден лист не вказував на те, що вони читали книгу. А може, вони просто вважали, що вона аж така погана, що нема чого коментувати.

Мене це дуже розчарувало. Чесно кажучи, я фантазував, що всі три видавництва захочуть її придбати, що будуть торги. Я чув про такі речі, але цього не сталося. Справді не сталося.

З певною тривогою я поклав три рукописи в три нові конверти й надіслав їх ще трьом видавництвам. Тривогу мою зумовлював страх, що раптом отримаю ще три відмови, то ще дужче впаду у відчай. Пригадую дивний присмак у роті, коли здавав товсті конверти на пошті та платив за пересилання.

Потім я поїхав у те невідале турне місцевими клубами культури. Ми з Місю кілька днів перед тим їздили містом, розкладаючи рекламні листівки в поштові скриньки, але безрезультатно. Ніхто про мене не чув, і майже ніхто не прийшов. У залах, які вміщували двісті людей, я стояв і читав свої монологи для семи чи восьми осіб. Я почувався самотнім, і мені, і глядачам було некомфортно.

Я також сподівався на цей проєкт, щоб мати змогу їздити маленькими містечками, де можна задешево орендувати зал у Folkets Hus 1 і виступати для достатньої кількості людей, і так робити свій внесок у наш бюджет. У цьому було щось романтичне. На жаль, нічого не вдалось. Я покладав надію на той роман про вампірів.

Навесні 2002 року, коли ми організовували наш переїзд до Родманшо, відмови стали надходити одна за одною, доки я не

залишився з трьома пачками паперу і ще трьома листами з відмовами зі стандартними формулюваннями. Я сховав пачки якнайдалі та сконцентрувався на процесі. Іноді мене мучили легкі депресії, які могли тривати кілька днів. Я не знав, що робити зі своїм життям.

Спершу я хотів стати фокусником, але не вдалося. Потім хотів стати стендап-коміком, і ця справа деякий час тривала добре, поки й тут я не зазнав невдачі. Тепер я міг би додати «письменником» до списку того, ким мені не вдалося стати. То ким же я хотів бути? Я не мав жодного уявлення, і мій шлунок крутило.

Та насправді я не здався. Так, я відмовився від «Впусти того, хто потрібен», але не від писання. Зрештою, ми з Мією збували веселі та страшні вечори, читаючи вголос мою книгу про вампірів. Хоча вона виявилася нікому не потрібна, я вважав, що маю певний письменницький талант, і не хотів відмовлятися від нього. Принаймні поки що.

Натомість я взявся писати роман про зомбі, який назвав «Коли ми, мертві, прокидаємося». Я невиразно впізнавав назву, і якоїсь миті збагнув, що це п'єса Ібсена, тож перейменував книгу на «Як поводитися з немертвими». Десь восени 2002 року я застряг і здався. Наша фінансова ситуація також загострювалася, і я не міг витратити багато часу на те, що нікого не цікавило, окрім нас.

Я подався на біржу праці. Через відсутність освіти мені запропонували роботу прибиральника, посудомийника та пральника. Однак я не мав досвіду подібної роботи, і мої заяви залишалися без уваги. Якийсь час здавалося, що працюватиму продавцем квитків у кінотеатрі в Норртельє, але цю роботу отримав хтось інший. Це був не найкращий час. Я не міг спати.

Частково проблема полягала саме в моїй відмові здатися. Кількість доступних вакансій була обмеженою, тому що я хотів працювати лише неповний робочий день, щоб мати бодай кілька

годин на день, коли зможу писати. У той період, наприклад, я працював над оповіданням «Межа», яке, на мою думку, дуже мені вдалося. Звичайно, писати оповідання було ще більш безглуздо, ніж романи, але я мусив продовжувати. Якось мусив продовжувати, щоб не збожеволіти й не стати поганим чоловіком і батьком.

Тому я шукав роботу, яка б не вимагала надто великих розумових зусиль і де міг би зайняти голову чимось іншим, працюючи руками.

Такої роботи не знаходилося, і навесні 2003 року я змирився з тим, що попросився на єдину постійну роботу, в якій справді мав досвід, — у школі на години подовженого дня в центрі дозвілля. Я працював некваліфікованим вихователем у дитячому садку протягом двох років після закінчення школи, і мені це подобалося. Тож подав заяву й отримав роботу погодинної заміни в групі подовженого дня в школі міста Родманшо.

Виявилося, що за останні п'ятнадцять років я змінився. Якщо підлітком я залагоджував всі конфлікти, всіх підтримував, піклувався про всіх без винятку, то тепер це мене виснажувало. Емпатія й миттєве розв'язання проблем, які потрібні гарному вихователю, висчерпувалися. Я справлявся з цим, але це висотувало енергію, і в мене не залишалося сил писати. Ось ким я став.

Незабаром виснажився повністю і, як наслідок, захворів на два тижні. Лежачи в ліжку, počувався нікчемною людиною.

Кількома місяцями раніше синові мого зятя, якому тоді виповнилося тринадцять років, після деяких вагань дозволили прочитати пачку паперів, на першій сторінці яких красувався напис: «Впусти того, хто потрібен». Він читав кілька годин, вийшов і сказав: «Йоне, ну... ну, чорт забирай...» — а потім повернувся до читання і не зупинився, поки не перелопатив усю пачку. Йому дуже сподобалося.

Раніше одна з пачок пропала, бо старший син моєї дружини прочитав її, і йому так сподобалося, що він порадив прочитати своїй дівчині, а їй так припало до душі, що вона дала її сестрі, яка гостювала в неї, і та також застрягла, а потім відвезла пачку до Гетеборга, де її позичив якийсь друг, і... ну, і... ну. Можливо, цей згорток і досі десь блукає.

Усе це додало мені сил впоратися із черговим розчаруванням, тож я запакував два пакунки, що залишилися, у два нові конверти й надіслав їх останнім двом видавництвам, про які зміг згадати: Bonniers і Ordfront.

Коли раніше казав, що надсилаю до найбільших видавництв, то ці два виключив. Bonniers тому, що не хотів там друкуватися, і Ordfront тому, що не сподівався, що маю шанс опублікувати в них такий роман. Вони здебільшого друкували щось на тему соціології та схожі речі. Але вони єдині залишилися. Тож я надіслав їм рукопис.

Не пригадаю, чи роздумував я про свої пакунки, коли лежав у ліжку, нікому не потрібний і менш ніж будь-коли здатний зрозуміти, що робити зі своїм життям. Можливо, думав. Можливо, але без надії. Занадто багато людей сказали «ні». Я став міркувати про здобуття освіти.

Коли я достатньо одужав, то повернувся до школи в Родманшо. Восени з'явилася вакансія, та чи мене це цікавило? Я попросив кілька днів на роздуми, але усвідомив, що маю бути щасливим, що взагалі їм потрібен, і, мабуть, погоджуся. Згодом загартуюся і зможу слухати та співпереживати дітям, водночас не вигоряючи. Тому що в цьому й полягала моя проблема: все здавалося занадто великим. Але це, мабуть, мене.

Але одного дня навесні 2003 року я прийшов додому з розбитою головою, а Міа вибігла мені назустріч і сказала, що дзвонив Ян-Ерік з Ordfront.

— Чого він хотів?

— Йоне, вони хочуть видати твою книгу!

— Ordfront? Ні...?

— Так!

Тремтячими руками я набрав номер, який записала Міа, і її слова виявилися правдою, хоч як це здавалося неможливим. Ordfront не просто хотів видати книгу, вона їм дуже, дуже сподобалася, і вони думали, що вона матиме великий успіх. Я не тямив, як таке можливо. Спершу всі ці відмови, рукопис у шухляді, а тепер раптом з'явився хтось, кому він справді сподобався.

Керівник видавничого відділу в Ordfront!

Мій видавець.

Що й казати, я почувався щасливим, ми обоє були щасливі. Наш син, якому на той час було шість років, не здіймав такої самої метушні, як ми, але тішився, бо й ми тішилися. Ми, напевно, якимось святкували. Я не пригадую, але ми, мабуть, святкували.

Не всі проблеми вдалося вирішити завдяки цьому. Книжка мала вийти лише за рік. Я міг би отримати аванс одразу, але це були невеликі гроші. Передбачався тираж у 2 000 примірників, що, безумовно, досить сміливо для дебютного роману, але аванс був еквівалентний лише двом місячним зарплатам.

Дивно, що тієї миті все ніби перевернулося з ніг на голову. За тиждень я отримав пакунок назад від видавництва Bonniers. Їх також зацікавив рукопис, та їхній лист-відмова складався з двох щільно надрукованих сторінок з описом того, що вони вважали слабкими місцями в книзі. І якщо я погоджуся виправити ці недоліки, вони зможуть розглянути можливість її видання, оскільки вона містить багато добрих речей.

Шана Bonniers за це, але Ordfront майже не мав жодних заперечень. До того ж вони встигли першими. І вони — не Боннери. Досить сказано.

За кілька днів після цього мені запропонували писати частини телесеріалу «Комісія», і за це обіцяли заплатити так добре, що нам би вистачило на пів року.

Пригадую, як уперше навідався до видавництва з половиною оповідань, які згодом стали «Паперовими стінами» на пакетах супермаркету ICA. Дорослі люди сиділи зі мною за столом і розповідали, чому їм так сподобалася моя книжка. Вони її читали. Вони мали свою думку про неї.

Мій дизайн ICA тоді не особливо зацікавив. Звісно, можна думати про збірку оповідань, але спершу треба видати ще один роман, чи я маю щось на прикметі? «Так, у мене є один про неагресивних зомбі, хоча він ще не зовсім закінчений».

«Чудово. Закінчи рукопис, і ми видамо спершу це. А потім ми можемо взятися за оповідання. Але нам потрібно ще кілька».

Я вийшов з Ordfront з розпланованим майбутнім. Мало того, що вони хотіли видати «Впусти того, хто потрібен», так ще й обговорювали про мої напівфабрикати з погляду письменства. Наступна книга й ще одна після неї. Того дня почалося інше життя.

Родманшо, грудень 2014 року

1 Народний дім.

• • •

Далі — у повній книжці «Впусти того, хто потрібен : роман».
nashaknyga.com.ua